

เพิ่มผลผลิตอย่างพอเพียงในสถานศึกษา

โดย ดร. ปรียานุช พิบูลสรารุท
หัวหน้าโครงการวิจัยเศรษฐกิจพอเพียง

สิงหาคม ๒๕๕๑

เกริ่นนำ

บทความนี้ เขียนขึ้น สำหรับคุณครู ผู้บริหารสถานศึกษา หรือบุคคลต่าง ๆ ที่มีความสนใจที่จะปรับปรุงคุณภาพของการทำงาน หรือการเรียนการสอนในสถานศึกษา ให้ดียิ่ง ๆ ขึ้น โดยเชื่อมโยงแนวคิด ๒ เรื่อง ที่มีสาระคล้ายคลึงกัน ในมุมมองของการเห็นคุณค่าของการนำทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่อย่างจำกัด มาใช้อย่างประหยัดและคุ้มค่า เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด แก่ทั้งผู้ที่เป็นเจ้าของทรัพยากรนั้น ๆ รวมถึงต่อสังคมโดยรวม นั่นก็คือ **แนวคิดการเพิ่มผลผลิต** กับ **หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง** ในพระราชดำริ โดยเนื้อหาจะอธิบายถึงความหมายพื้นฐานของทั้ง ๒ แนวคิดดังกล่าว รวมถึงการเพิ่มผลผลิตอย่างพอเพียง และกล่าวถึงแนวทางการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษา เพื่อให้เห็นกรอบการนำหลักการและวิธีการเพิ่มผลผลิตอย่างพอเพียงเข้าสู่สถานศึกษา รวมถึงการยกตัวอย่างเครื่องมือที่สามารถนำไปปรับใช้ในการเพิ่มผลผลิตอย่างพอเพียงในสถานศึกษา

การเพิ่มผลผลิตคืออะไร

การเพิ่มผลผลิต ตามคำนิยามของ **สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ** หมายถึง การมีจิตสำนึก หรือ ค่านิยม ความคิดว่า ไม่ว่าเราจะทำอะไรก็ตามแต่ เราควรที่จะต้องคิดค้นหาวิธีการพัฒนาการกระทำสิ่งต่าง ๆ ที่ทำอยู่ปกติให้ **ดีขึ้นเสมอ** เช่น การพยายามที่จะใช้ชีวิตในวันนี้ให้ดีกว่าเมื่อวานนี้ หรือ การพยายามที่จะลดข้อบกพร่องในกระบวนการทำงานต่าง ๆ ให้น้อยลงไปเรื่อยๆ เป็นต้น ซึ่งการจะทำอะไรให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นอย่างสม่ำเสมอ นั้น ไม่ใช่เรื่องง่ายนัก เพราะจะต้องอาศัยความมุ่งมั่น ความเพียรวิริยะ อุตสาหะ อดทน ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคทั้งปวง แล้วยังต้องอาศัยสติ ปัญญา คอยสังเกตผลจากการกระทำของเรา และ/หรือ ทีมงานของเรา ว่าเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นหรือไม่ อย่างไร เพราะสาเหตุใดหรือ ทำอย่างไร ผลที่ปรากฏจึงดีขึ้น หรือแม้ว่าเราได้ลองหาหนทางปรับปรุง ปรับเปลี่ยนวิธีการทำงานแล้ว แต่ผลที่ปรากฏออกมาก็ยังไม่ดีขึ้น เราก็ต้องคิดพิจารณาแยกแยะ วิเคราะห์ สาเหตุ ปัจจัย ต่าง ๆ แล้ว ทบทวนไปมา ว่ามีข้อผิดพลาดเกิดขึ้นตรงไหน แล้วก็ต้องชวนช่วย ปรึกษาหารือในการที่จะหาวิธีการปรับปรุง แก้ไข ต่อไป

อย่างไรก็ดี การที่จะบอกได้ว่าผลที่เกิดขึ้นนั้น **ดีขึ้น** หรือไม่ ก็จำเป็นต้องมีเกณฑ์ชี้วัดที่เป็นมาตรฐาน สอดคล้องกับเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของแต่ละกิจกรรมที่ทำ หรือ วิสัยทัศน์ แผนงาน โครงการ โดยรวม ยกตัวอย่างที่สามารถเข้าใจได้ง่ายๆ เช่น ในภาคการผลิต **ดีขึ้น** อาจหมายถึง การใช้ทรัพยากรต่าง ๆ เท่าเดิม แต่มีการใช้เทคนิคใหม่ๆ มาปรับปรุงกระบวนการ วิธีการทำงาน จนทำให้

สามารถเพิ่มผลผลิตให้มากขึ้นได้ ไม่ว่าจะเป็นเชิงปริมาณ หรือในด้านคุณภาพ ส่วนในภาคบริการ ก็อาจจะหมายถึงการที่มีบุคลากรเท่าเดิม แต่มีการพัฒนากระบวนการ ขั้นตอน วิธีการทำงาน จนสามารถให้บริการได้มากขึ้นในเชิงปริมาณ หรือให้บริการที่ดีขึ้นในเชิงคุณภาพ ซึ่งสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ ก็ได้ให้คำจำกัดความสั้นๆ อีกเช่นกันว่า การเพิ่มผลผลิต คือ การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า

นอกจากนี้แล้ว การที่จะรักษาผลที่เกิดขึ้นดีแล้วนั้น ให้ **ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง** ก็ยังเป็นเรื่องที่ยากยิ่งขึ้น เพราะในโลกยุคปัจจุบันที่เรียกว่าโลกยุคโลกาภิวัตน์ มีการเปลี่ยนแปลงต่างๆเกิดขึ้นตลอดเวลา ถ้าการเปลี่ยนแปลงมีผลทางลบ เช่น ราคาของวัตถุดิบหรือสินค้าที่จำเป็นต้องใช้ในการผลิต หรือการให้บริการ มีการปรับสูงขึ้น ก็จะทำให้งบประมาณที่เรามีอยู่เท่าเดิมอย่างจำกัดซื้อของที่จำเป็นได้น้อยลง ก็มีผลกระทบต่อชีวิต ต่อการทำงานของเรา หรือการเปลี่ยนแปลงจากภายในตัวเราเองที่ไม่เกี่ยวกับปัจจัยภายนอกเลย เช่น เราเกิดไม่สบาย เกิดอุบัติเหตุ ทำให้ทำงานไม่ได้ตามปกติ การดำเนินชีวิตก็อาจต้องเปลี่ยนไป อาจมีผลกระทบถึงการเรียนการสอนที่โรงเรียน หรือกิจกรรมต่างๆ ที่เรามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินการ เป็นต้น การเพิ่มผลผลิตจึงครอบคลุมถึงการเตรียมความพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ด้วย เพื่อป้องกันผลกระทบทางลบที่อาจจะทำให้ได้ผลผลิตน้อยลง หรือคุณภาพของบริการด้อยลง ไม่สามารถดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ได้ เป็นต้น

ความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักคิด และหลักปฏิบัติที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลปัจจุบัน ได้พระราชทานให้ปวงชนชาวไทยทุกหมู่เหล่า มาเป็นระยะเวลากว่า ๓๐ ปี เพื่อให้หันมำนำไปเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ในโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ เพื่อให้แต่ละครอบครัว หรือกลุ่ม องค์กร ตลอดจนสังคมโดยรวม สามารถดำรงอยู่และก้าวหน้าไปพร้อมกับความสมดุล ตลอดจนพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆได้

หลักเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักการดำเนินชีวิตตาม**แนวทางสายกลาง** ที่ไม่สุดโต่งไปข้างใดข้างหนึ่ง เป็นวิธีการที่เน้นการรักษาความสมดุลใน การปฏิบัติภารกิจ ต่างๆ บนพื้นฐานของความเป็นจริง ความถูกต้องอย่างเป็นเหตุเป็นผล และไม่ประมาท ไม่เสี่ยง เป็นหลักการที่ สอดคล้องกับ วิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทยซึ่งมีพื้นฐานตั้งอยู่บนคำสั่งสอนใน **พระพุทธศาสนา** อันเป็นคำสอนที่เป็นสากล ทนสมัย ตลอดเวลา เพราะเป็นคำสอนให้มนุษย์นำไปปฏิบัติเพื่อให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ในปัจจุบันกับการปฏิบัติตนของประชาชนทุกระดับ

ความหมาย ของเศรษฐกิจพอเพียง ตามที่ได้พระราชทาน คือ เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางที่ควร ดำรงอยู่และปฏิบัติตน แก่พสกนิกรชาวไทยมา โดยตลอดนานกว่า ๓๐ ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตเศรษฐกิจปี ๒๕๔๐ และเมื่อภายหลังวิกฤตเศรษฐกิจ ก็ได้ทรงเน้นย้ำ ให้นำมาใช้เป็นแนวทางการแก้ไข ปัญหาต่างๆ เพื่อให้รอดพ้น วิกฤต และสามารถดำรงอยู่ต่อไปได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ และความเปลี่ยนแปลงในรูปแบบต่างๆ

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่เป็นทั้งแนวคิด หลักการ และแนวทางปฏิบัติตน ของแต่ละบุคคล และองค์กร โดยคำนึงถึงความ**พอประมาณ**กับศักยภาพของตนเองและสภาวะแวดล้อม **ความมีเหตุมี**

ผลที่ถูกต้องตามความเป็นจริง และการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง คือ ไม่ประมาท ในการดำเนินชีวิต โดยใช้ความรู้ต่างๆอย่างถูกหลักวิชาการ ด้วยความรอบคอบและระมัดระวัง ควบคู่ไปกับการมี **คุณธรรม** คือ รู้จักแยกแยะผิดชอบชั่วดี ละอายที่จะทำความชั่ว เกรงกลัวต่อผลจากการกระทำที่ไม่ถูกต้องตาม ทำนองคลองธรรม ไม่เบียดเบียนผู้อื่นหรือสังคม มีการแบ่งปัน ช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แก่ผู้อื่น และชีวิตอื่นๆ เห็นความสำคัญของการร่วมมือปรองดองกันในสังคม ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างสายใยเชื่อมโยงคน ในภาคส่วนต่างๆ ของสังคมเข้าด้วยกัน ร่วมสร้างสรรค์พลังในทางบวก อย่างรู้ รัก สามัคคี นำไปสู่การพัฒนา และความเจริญก้าวหน้า ที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลง ต่างๆ ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัตถุ เศรษฐกิจ ด้านสังคม ชุมชน ด้าน ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และด้านวัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยม ต่างๆ

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง★

“เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาที่ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุก ระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนิน ไปใน **ทางสายกลาง** โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อยุคโลกาภิวัตน์ **ความพอเพียง** หมายถึง **ความพอประมาณ ความมีเหตุผล** รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมี **ระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี**พอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัย **ความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวัง** อย่างยิ่ง ในการนำ วิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้าง พื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มี **สำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต** และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วย **ความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา** และ**ความรอบคอบ** เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลก ภายนอกได้เป็นอย่างดี

★ ประมวลและกลั่นกรองจากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งพระราชทานในวโรกาสต่างๆ รวมทั้งพระราชดำรัสอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้นำไปเผยแพร่ เมื่อวันที่ ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๔๒ เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติของทุกฝ่ายและประชาชนโดยทั่วไป

องค์ประกอบปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เราจะสามารถบอกได้ว่าการตัดสินใจ หรือการกระทำ ของเรา เข้าข่ายความพอเพียง หรือไม่ เราสามารถพิจารณาได้จาก คุณลักษณะ ๓ ประการ ที่ประกอบกันเป็น**ความพอเพียง** ดังนี้

■ **ความพอประมาณ** หมายถึง การจะทำอะไรนั้น มีความพอดี พอเหมาะ พอควร ต่อความจำเป็น เหมาะสมกับฐานะของตนเอง สภาวะสังคม สิ่งแวดล้อม รวมทั้งวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่นหรือไม่ การใช้ทรัพยากรในการดำเนินการก็ต้องให้พอประมาณ ไม่มากเกินไปจนศักยภาพ และก็ต้องไม่น้อยเกินไปจนขาดแคลน ไม่เพียงพอที่จะดำเนินการได้ ซึ่งการจะตัดสินใจอยู่ในระดับพอประมาณนี้ จำเป็นต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบ ในการวางแผน และตัดสินใจ และต้องอยู่บนพื้นฐานของคุณธรรมด้วย เช่น ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ไม่ทำให้สังคมเดือดร้อน และไม่ทำลายธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม

■ **ความมีเหตุผล** หมายถึง การตัดสินใจดำเนินการเรื่องต่างๆ อย่างมีเหตุผล ครบวงจร บนพื้นฐานของความถูกต้อง ความเป็นจริง ตามหลักวิชาการ หลักกฎหมาย หลักศีลธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมที่ดีงาม โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ ทั้งในระยะสั้น ระยะยาว ทั้งต่อตนเอง ต่อผู้อื่นและส่วนรวม อย่างรอบคอบ การคิดพิจารณาแยกแยะ ให้เห็นความเชื่อมโยงของเหตุ ปัจจัย ต่างๆ อย่างต่อเนื่อง อย่างเป็นระบบ จะช่วยให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีข้อผิดพลาดน้อย และก็เช่นเดียวกัน การที่จะวางแผนดำเนินการ หรือจะทำอะไรอย่างสมเหตุสมผลได้นั้น ต้องอาศัยความรู้ มีความขยันหมั่นเพียร ความอดทน ที่จะจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ และแสวงหาความรู้ที่ถูกต้องอย่างสม่ำเสมอ มีความรอบคอบในการคิด พิจารณา ตัดสินใจ โดยใช้สติ ปัญญา อย่างเฉลียวฉลาด ในทางที่ถูกต้อง

■ **การสร้างภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี** หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับต่อผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม เพื่อให้สามารถปรับตัวและรับมือได้อย่างทันที่ท่ามกลางที่ กล่าวโดยย่อ คือ การที่จะทำอะไรอย่างไม่เสี่ยงเกินไป ไม่ประมาท คิดถึงแนวโน้มความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นได้ แล้วเตรียมตนเอง เตรียมวิธีการทำงาน เพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ เพื่อการทำงานสามารถดำเนินไปได้ โดยไม่ชุลขลุกต้องหยุดชะงักกลางคัน และนำมาซึ่งผลประโยชน์ในระยะยาว และความสุขที่ยั่งยืน

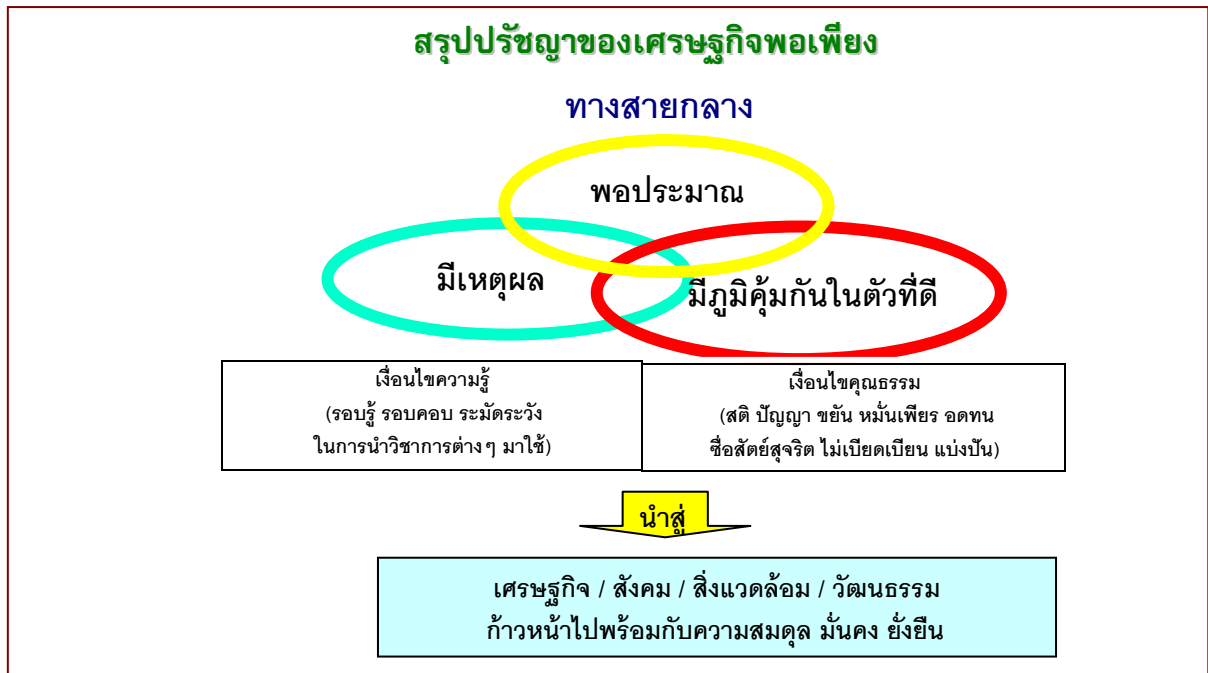
เงื่อนไขสำคัญที่จะทำให้การตัดสินใจและการกระทำเป็นไปอย่างพอเพียง จะต้องอาศัยทั้งคุณธรรมและความรู้ ตามที่ยกตัวอย่างข้างต้น โดยอาจสรุปได้ ดังนี้

■ **เงื่อนไขคุณธรรม** ที่จะต้องเสริมสร้างให้เป็นพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ ประกอบด้วย **ด้านจิตใจ** คือการตระหนักในคุณธรรม รู้ผิดชอบชั่วดี ซื่อสัตย์สุจริต ใช้สติปัญญาอย่างถูกต้องและเหมาะสมในการดำเนินชีวิต และ **ด้านกรกระทำ** คือ มีความขยันหมั่นเพียร อดทน ไม่โลภ ไม่ตระหนี่ รู้จักแบ่งปัน และรับผิดชอบในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม

■ **เงื่อนไข ความรู้** ประกอบด้วยการศึกษาให้มีความรอบรู้ เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน **มีความรอบคอบและความระมัดระวัง** ที่จะนำความรู้ต่างๆ เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและในขั้นปฏิบัติ

ตัวอย่างภาคปฏิบัติที่รู้จักกันแพร่หลายของหลักเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ **ทฤษฎีใหม่** ที่เน้นการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน โดยเริ่มต้นจากการสร้างความมั่นคงพื้นฐานในระดับครัวเรือนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ในระดับหนึ่งก่อน (ทฤษฎีใหม่ ขั้นที่ ๑) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เกษตร ทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริ เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของการบริหารจัดการทรัพยากร ดิน น้ำ อย่างคุ้มค่า โดยอาศัย

หลักการรักษาสมดุลทางธรรมชาติ เพื่อให้ครอบครัวเกษตรกร พออยู่ พอกิน ไปได้อย่างมั่นคง ซึ่งหลังจากนั้นแล้วก็สามารถ ก้าวเข้าสู่การรวมตัวกันทำกิจกรรมต่างๆ ในรูปกลุ่ม องค์กร หรือชุมชน ที่ครอบครัวเดียวอาจจะทำไม่ได้ เช่น การตั้งกองทุนออมทรัพย์ กองทุนสวัสดิการ ธนาคารโค กระบือ กลุ่มแม่บ้านประกอบอาชีพเสริม สหกรณ์ร้านค้า ต่างๆ เป็นต้น เพื่อให้การดำเนินชีวิตมีความสมดุลมากขึ้น และสามารถพร้อมรับผลกระทบทางบวก และป้องกันแรงกระแทกทางลบจากภายนอก ได้ (ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ ๒) และท้ายสุดเป็นการเชื่อมโยงกับธุรกิจขนาดใหญ่ ภาครัฐ หรือองค์กรต่างๆ นอกกลุ่ม เพื่อขยายขอบเขตความร่วมมือในรูปแบบต่างๆ ไปสู่ระดับประเทศ ในที่สุด (ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ ๓)

การเพิ่มผลผลิตอย่างพอเพียงหมายความว่าอะไร

การเพิ่มผลผลิตอย่างพอเพียง หมายถึง การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ เป็นกรอบแนวคิดและวิถีปฏิบัติในการเพิ่มผลผลิต หรือทำทุกอย่างให้ดีขึ้นเสมอ ตามความหมายที่กล่าวถึงไว้แล้วข้างต้น หรือ อธิบายให้เข้าใจง่ายๆ คือ การนำทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด มาใช้อย่างคุ้มค่า พอประมาณ พอเหมาะพอดีกับความจำเป็น อย่างสมเหตุสมผล รอบคอบ ไม่ประมาท โดยอาศัย ความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐานในการวางแผน การตัดสินใจ และการกระทำ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดจากทรัพยากรนั้นๆ และก่อให้เกิดความสุขที่ยั่งยืนกับทุกคนที่เกี่ยวข้อง อย่างสมดุล ไม่ว่าจะคำนึงถึงด้านวัตถุ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมการเป็นอยู่ร่วมกัน ด้านธรรมชาติสิ่งแวดล้อมที่ทุกชีวิตต้องอาศัยอยู่ร่วมกัน และด้านวัฒนธรรมที่แสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ร่วมกัน ขององค์กร ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

ในทางปฏิบัติ การดำเนินการเพื่อเพิ่มผลผลิตอย่างพอเพียงนั้น ต้องเริ่มต้นที่การปรับวิธีคิดและวิธีทำงาน ให้สอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงอย่างต่อเนื่อง เช่น การใช้ทรัพยากร สิ่งของ เงินทอง ต่างๆที่มีอยู่ อย่างประหยัด คุ้มค่า ตามความจำเป็น การทำอะไรที่ไม่เสี่ยงจนเกินไป มีสติ ใช้ปัญญา

คำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นในระยะยาว อย่างรอบคอบ ตลอดเวลา และหาวิธีการปรับปรุงที่จะให้ได้ผลที่ดีที่สุด อย่างสม่ำเสมอ

หัวใจของการเพิ่มผลผลิตอย่างพอเพียงอยู่ที่ **การพัฒนาคน** โดยการเพิ่มศักยภาพของบุคลากร ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ตั้งแต่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา ครู บุคลากรอื่นๆ นักเรียน รวมไปถึง ผู้ปกครอง และ คณะกรรมการสถานศึกษา เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงประสิทธิภาพของกระบวนการทำงาน หรือ ปรับปรุงคุณภาพของวัตถุ/วัสดุที่ใช้ โดยอาจเริ่มจากการร่วมกันทบทวนในสิ่งที่ทำไปแล้ว ร่วมกัน สังเกต คิด พิจารณาอย่างแยกย่อย เพื่อเรียนรู้จากความผิดพลาดและความสำเร็จอย่างสม่ำเสมอ หาหนทาง วิธีการใหม่ๆ เชิงสร้างสรรค์ที่สามารถทำได้ เหมาะสมกับสถานการณ์ สิ่งแวดล้อม และทดลองปฏิบัติ แล้วก็สังเกต ทบทวนพิจารณา ผลที่เกิดขึ้นอีก ทำอย่างนี้ไปเรื่อยๆ จนเป็นนิสัย เป็นวัฒนธรรมองค์กร จนกระทั่ง **การเพิ่มผลผลิตอย่างพอเพียง** กลายเป็นค่านิยมร่วมของการอยู่หรือทำงานร่วมกันของ องค์กร

การจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๒ หมวด ๑ มาตรา ๖ ได้ระบุความมุ่งหมายและ หลักการว่าด้วยการจัดการศึกษา ว่า **ต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่น ได้อย่างมีความสุข** และในมาตรา ๗ ว่าด้วยกระบวนการเรียนรู้ ได้เน้นการ **ปลูกฝังจิตสำนึก** ที่ถูกต้อง เกี่ยวกับ **การเมืองการปกครอง** ในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข **รู้จักรักษา และส่งเสริมสิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์** มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย **รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริม ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล** ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม **มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จัก พึ่งตนเอง มีความริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง**

สถานศึกษาจึงเป็นสถานที่เปิดโอกาสให้มีการเรียนรู้ ปลูกฝัง อบรม บ่มเพาะ สั่งสอน ให้เยาวชน ได้พัฒนาตนเองให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา ตามที่ระบุไว้ข้างต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สถานศึกษาต้องให้การศึกษาคือครอบคลุมทั้งความรู้ และทักษะที่จำเป็นในการ ดำรงชีวิต รวมถึงการปลูกฝังเจตคติ หรือค่านิยมที่ถูกต้อง เหมาะสม ในการดำเนินชีวิตในสังคม

การศึกษามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศ เพราะช่วยดำรงรักษาความเจริญมั่นคงของ ชาติ ดังความตอนหนึ่ง ในพระบรมราโชวาทที่พระราชทานแก่คณะครู และนักเรียนที่ได้รับพระราชทาน รางวัลฯ เมื่อวันที่ ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๒๔ ว่า

“...การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างและพัฒนาความรู้ ความคิด ความประพฤติดี และคุณธรรม
ของบุคคล

สังคมและบ้านเมืองใดให้การศึกษาคือดีแก่เยาวชนได้อย่างครบถ้วนล้วน พอเหมาะกันทุก ๆ ด้าน
สังคมและบ้านเมืองนั้น ก็จะมีพลเมืองที่มีคุณภาพ ซึ่งสามารถธำรงรักษาความเจริญมั่นคงของ

ประเทศชาติไว้
และพัฒนาให้ก้าวหน้าต่อไปได้โดยตลอด...”

อย่างไรก็ดี พลเมืองที่มีคุณภาพนั้น จำเป็นต้องเป็นคนที่มีคุณธรรมกำกับความรู้ มีกรอบในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องตามหลักศีลธรรม จรรยาบรรณ เพื่อที่จะได้ใช้ชีวิต และประกอบอาชีพการงาน ในทางที่เป็นประโยชน์ ทั้งต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม ดังพระราชดำรัสตอนหนึ่งใน พิธีทูลเกล้าฯ ถวายปริญญาคุณวุฒิบัณฑิตกิตติมศักดิ์ของ ๕ สถาบัน เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๓๒ ความว่า

“...นอกจากสอนคนให้เก่งแล้ว จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอบรมให้ดีพร้อมกันไปด้วย ประเทศของเราจึงจะได้คนที่มีคุณภาพคือ ทั้งเก่ง ทั้งดีมาเป็นกำลังของบ้านเมือง กล่าวคือ ให้ความเก่งเป็นปัจจัยและพลังสำหรับสร้างสรรค์ ให้ความดีเป็นปัจจัยและพลังประคับประคองหนุนนำความเก่งให้เป็นไปในทางที่ถูกที่ควร ที่อำนวยผลประโยชน์อันพึงประสงค์แต่ฝ่ายเดียว...”

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นหลักคิดและแนวทางในการ พัฒนาคน ให้มีคุณภาพ สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างพอเพียง คือ เจริญก้าวหน้าไปอย่างสมดุล และมีความสุขตามอัตภาพ และพร้อมที่จะร่วมรับผิดชอบภารกิจอันเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม คนที่พัฒนาตนเองจนสามารถดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง จึงหมายถึง เป็นคนที่ทั้งดีและเก่ง คือมี**คุณธรรมกำกับความรู้** สามารถคิดพิจารณา แยกแยะ ถูกผิด ควรไม่ควร ในการใช้ความรู้ทางวิชาการ และวิชาชีพ ไปในทางที่ถูกต้องกับหลักวิชา สามารถปรับใช้ให้เหมาะสมกับแต่ละสภาพแวดล้อม (ภูมิสังคม) และก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม นอกจากนี้แล้ว ยังต้องมีความเพียร อุทิศสละ ในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านการศึกษาหาความรู้ เพื่อให้ก้าวหน้าต่อการเปลี่ยนแปลง และการทบทวนข้อผิดพลาด/แก้ไขข้อบกพร่องของตนเองอย่างต่อเนื่อง

คนที่สามารถใช้ชีวิตให้ก้าวหน้าไปอย่างสมดุล มั่นคง และยั่งยืน หมายถึง คนที่สามารถบริหารจัดการชีวิตในด้านต่าง ๆ ได้อย่างสมดุล ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ **ด้านเศรษฐกิจ** (บริหารรายรับรายจ่าย การออม ต่าง ๆ) **ด้านสังคม** (ครอบครัวอบอุ่น ช่วยเหลือแบ่งปันให้แก่สังคม รู้รักสามัคคี เป็นต้น) **ด้านสิ่งแวดล้อม** (รักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อม ดูแลที่อยู่อาศัย/ชุมชน ให้สะอาด เป็นระเบียบ เป็นต้น) และ**ด้านวัฒนธรรม** (มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ประเพณี วัฒนธรรมไทย ภูมิใจในเอกลักษณ์ความเป็นไทย เช่น ศิลปหัตถกรรม ที่วิจิตร ประณีต ละเอียด การมีน้ำใจ มีสัมมาคารวะ เป็นต้น)

คนที่พร้อมที่จะร่วมรับผิดชอบภารกิจอันเป็นประโยชน์ต่อสังคม คือ บุคคลที่พัฒนาตนเองจนสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างพอเพียงและสมดุล จะสามารถพึ่งตนเองได้ รับผิดชอบต่อภารกิจหน้าที่ของตนเองได้ และมุ่งแสวงหาความก้าวหน้าในชีวิต โดยมี**คุณธรรมกำกับ ความรู้**ในการดำเนินชีวิต ไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อม มีความภูมิใจในความเป็นคนไทย จึงกล่าวได้ว่า คนที่มีความพอเพียงระดับตนเองแล้ว จะพร้อมที่จะแบ่งปันความรู้ ทักษะ ที่เล่าเรียนมาช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม สังคมรอบตัว และสังคมวงกว้าง

ในส่วนของภาคปฏิบัตินั้น สถานศึกษาสามารถนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินการจัดการศึกษา ได้ใน ๒ ส่วน ได้แก่

๑ การบริหารสถานศึกษาในด้านต่าง ๆ อย่างพอเพียง โดยการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการกำหนดนโยบายและแนวทางในการจัดการสถานศึกษา โดยใช้เป็นหลักในการบริหารจัดการ และประสานกับทุกภาคส่วนในการใช้ทรัพยากรการบริหาร ทั้งด้านบุคลากร งบประมาณ พัสดุครุภัณฑ์ สภาพแวดล้อม และความสัมพันธ์ชุมชน อย่างคุ้มค่า พอประมาณ เป็นเหตุเป็นผล ไม่เสี่ยง ไม่ประมาท เกิดประโยชน์สูงสุด ต่อผู้เรียน เพื่อให้สถานศึกษาเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณภาพ และสามารถพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้

๒ การจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งประกอบด้วย การสอดแทรกหลักเศรษฐกิจพอเพียงในสาระเรียนรู้ในห้องเรียน และการประยุกต์หลักเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนนอกห้องเรียน

■ **การเรียนรู้ตามหลักสูตรในระดับพื้นฐาน** เนื่องจากสาระเศรษฐกิจพอเพียงได้รับการบรรจุอยู่แล้วในสาระเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (สาระเศรษฐศาสตร์) ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยมีมาตรฐานเรียนรู้ที่เน้นให้เข้าใจระบบและวิธีการของเศรษฐกิจพอเพียงและสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันได้ นอกจากนี้แล้วยังได้มีการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงบรรจุไว้ในหลักสูตรระดับอาชีวศึกษา และการศึกษานอกโรงเรียน

การเรียนรู้ในห้องเรียน เน้น **การบูรณาการหลักคิดและหลักปฏิบัติพอเพียงสู่การเรียนการสอน** ในทุกกลุ่มสาระวิชาของทุกระดับ เพื่อให้ผู้เรียน และบุคลากรด้านการศึกษา มีความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และสามารถนำหลักคิด หลักปฏิบัติตามหลักปรัชญา มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตภายใต้สถานการณ์ต่าง ๆ ได้ โดยเน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติ ฝึกฝนให้เด็กและเยาวชน คิดวิเคราะห์เป็นตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง และสร้างค่านิยมในการคิดที่จะพึ่งตนเอง ทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม รักรักษาสิ่งแวดล้อม และภูมิใจในความเป็นไทย กตัญญูต่อชาติ บ้านเมือง

หลักสูตรสถานศึกษาจึงควรเน้นให้การเรียนรู้มีความหมายต่อการดำเนินชีวิต เพื่อปลูกฝังให้ผู้เรียนเป็นคนมีคุณภาพ โดย ค่านึงเสมอว่าการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ไม่ใช่สอนแต่วิชาความรู้อย่างเดียว จึงควรสอดแทรกสาระต่างๆ ที่เป็นในชั่วโมงการสอน เช่น การสอดแทรกเป้าหมายของการดำรงชีวิต ที่พอประมาณกับสถานภาพชีวิต/ครอบครัวของแต่ละบุคคล ฝึกให้ใช้เหตุผลในการวางแผนและตัดสินใจในการดำเนินชีวิตอย่างรอบคอบ ไม่ประมาท พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ รวมถึง การสอดแทรกความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับ สภาพความเป็นอยู่ ความเชื่อ ค่านิยม (ภูมิสังคม) ของคนไทยส่วนใหญ่ในประเทศ ระดับความก้าวหน้าและปัญหาอุปสรรคของการพัฒนา เพื่อให้คิดพิจารณาแยกแยะเนื้อหาสาระที่เรียนให้เชื่อมโยงสัมพันธ์กับสถานการณ์ที่เป็นจริงของชุมชน/สังคม/ประเทศ c]และที่สำคัญ คือ การปลูกฝัง ค่านิยม ที่ดีในการ

ดำเนินชีวิต และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม บนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (ค่านิยมพอเพียง) ซึ่งการปลูกฝังค่านิยมนี้ ต้องเริ่มทำตั้งแต่วัยเด็ก ทำอย่างต่อเนื่อง และทำอย่างเป็นระบบ คือ สอดแทรกบูรณาการในทุกวิชาที่สอน

- **กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน** เน้นการจัดกิจกรรมให้แก่ผู้เรียนทั้งในและนอกห้องเรียน เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกพอเพียง ให้เด็กและเยาวชน โดยผ่านการทำกิจกรรมต่างๆ ที่สนุก และหลากหลาย เช่น กิจกรรมช่วยเหลือสังคม รักสิ่งสิ่งแวดล้อม สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น อันจะทำให้เด็กและเยาวชนดำเนินชีวิต โดยอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างเกิดประโยชน์และมีความสุข และอยู่ร่วมกับนิเวศวิทยาได้อย่างสมดุลและยั่งยืน ทั้งนี้ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ควรมีความหลากหลายของเนื้อหา แล้วแต่ตามสภาวะภูมิสังคมของแต่ละโรงเรียน แต่ที่สุดแล้วต้องปลูกฝังให้เด็กและเยาวชน มีวิธีคิด อุปนิสัยและพฤติกรรมที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

กิจกรรมต่างๆ เพื่อส่งเสริมจริยธรรม/ศีลธรรม เพื่อฝึกให้มีจิตสำนึกสาธารณะ ฝึกทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น ฝึกให้รู้จักพอในความต้องการของตนเอง ไม่โลภมาก ไม่เอาเปรียบผู้อื่น รู้จักการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แบ่งปัน ใช้ทรัพยากรทุกอย่างที่มีอยู่อย่างเห็นคุณค่าและคุ้มค่า ซึ่งทำดีที่สุดแล้ว จะทำให้เกิดการขัดเกลาฝึกฝนให้สามารถใช้ชีวิตอย่างสมดุล และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ได้

มีเครื่องมืออะไรบ้างที่จะช่วยเพิ่มผลผลิตอย่างพอเพียงได้

การเพิ่มผลผลิตอย่างพอเพียงในสถานศึกษาจึงเป็นการดำเนินการพัฒนาสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง ให้สามารถพัฒนาเยาวชนไทยให้เป็น *มนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข* ตามที่กำหนดไว้ใน พรบ. ปฏิรูปการศึกษาดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น ซึ่งการที่จะเพิ่มผลผลิตอย่างพอเพียงนั้น มีเครื่องมือที่หลากหลายในกระบวนการเพิ่มผลผลิตที่สามารถนำมาปรับใช้ในการพัฒนาสถานศึกษาได้ โดยขอยกตัวอย่างบางเครื่องมือ ดังนี้

- **การวิเคราะห์และประเมินโครงการ** หมายถึง การจัดสรรและใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายขององค์กร โดยลงทุนอย่างระมัดระวัง ไม่เกินกำลังความสามารถและไม่เป็นภาระจนอาจก่อให้เกิดความเสียหายได้ในระยะยาว เมื่อการดำเนินโครงการไม่เป็นไปตามแผนงาน ที่กำหนด ดังนั้นการวิเคราะห์และการประเมินความเป็นไปได้ของโครงการจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่พึงกระทำอยู่เสมอ

- **การวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค** หมายถึง แนวทางการวิเคราะห์และประเมินสภาวะ ด้านการบริหารธุรกิจเพื่อให้ทราบถึง จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค จากนั้นนำผลการวิเคราะห์ที่ได้มาจัดทำแผนกลยุทธ์ที่สอดคล้องกับศักยภาพและความสามารถที่มีอยู่

- **การประเมินตนเอง** หมายถึง การตรวจประเมินองค์ประกอบด้านการจัดการในทุกส่วนขององค์กร และเทียบเคียงกับเกณฑ์มาตรฐานจุดบกพร่องที่ค้นพบจะนำไปสู่การหาหนทางปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรมต่อไป ผลลัพธ์ที่ได้คือ สมรรถนะขององค์กรที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง

- **การบริหารโครงการ** หมายถึง องค์กรต้องมีกรปรับเปลี่ยนกลยุทธ์และรูปแบบให้สอดคล้องกับสถานะเศรษฐกิจและการแข่งขันทางธุรกิจตลอดเวลา การดำเนินงานโครงการใหม่ๆ จำเป็นต้องมีการวางแผนการบริหารจัดการ และการตรวจติดตาม อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ตามแผนงานและงบประมาณที่ได้กำหนดไว้ พร้อมทั้งปรับปรุงแก้ไขให้ทันกับปัญหาและอุปสรรคที่พบเจอ

- **การแก้ปัญหาและตัดสินใจอย่างเป็นระบบ** หมายถึง การแก้ปัญหาและตัดสินใจอย่างเป็นระบบ เป็นทักษะสำคัญประการหนึ่งในการปฏิบัติงาน เพราะไม่ว่าจะทำงานในตำแหน่งหน้าที่ใด ย่อมมีโอกาสที่จะเผชิญปัญหาอุปสรรค ตลอดจนงานที่จะต้องเลือก หรือต้องตัดสินใจอยู่เสมอ ดังนั้นการดำเนินการใช้ข้อมูลความจริง พร้อมกับมีหลักการและวิธีการที่เป็นระบบ จะช่วยให้แยกแยะหาสาเหตุ นำไปสู่การแก้ปัญหาที่ถูกต้อง และสามารถกำหนดมาตรการป้องกันการเกิดซ้ำ

- **การแปลงกลยุทธ์สู่การปฏิบัติอย่างรอบด้าน** หมายถึง การบริหารองค์กรเพื่อความก้าวหน้าไม่เพียงแต่ให้ความสนใจในมิติด้านการเงินที่มุ่งเน้นเพียงรายรับ รายจ่าย และผลกำไร เท่านั้น การสร้างสมดุลให้เกิดขึ้นอย่างครบถ้วนรอบด้าน จำเป็นต้องให้ความใส่ใจต่อมิติที่ไม่ใช่การเงิน อาทิ มิติด้านลูกค้า ด้านการดำเนินงานภายใน และด้านการเรียนรู้ด้วย เพราะมิติดังกล่าว เป็นตัวที่จะช่วยขับเคลื่อนองค์กรให้มีความเข้มแข็ง มีผลประกอบการที่ดี และมีเสถียรภาพมากกว่าการตั้งเป้าหมายด้านการเงินเพียงอย่างเดียว

- **การบริหารความเสี่ยง** หมายถึง ความเสี่ยงสามารถเกิดขึ้นได้ทุกที่ ทุกเวลา และเกิดได้กับทุกคน เมื่อเกิดขึ้นแล้วมักจะนำมาซึ่งความเสียหาย และทำให้ไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ มาตรการป้องกันและการบรรเทาผลกระทบที่เกิดขึ้น ทำได้โดยการบ่งชี้เหตุปัจจัยทั้งภายนอก และภายใน และประเมินผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นอย่างระมัดระวัง และต่อเนื่องรวมถึงการกำหนดแผนสำรอง เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นและการจัดทำแผนฉุกเฉินเพื่อบรรเทาผลกระทบให้น้อยลง

- **การควบคุมด้วยการมองเห็น** หมายถึง ระบบควบคุมการทำงานที่ทำให้พนักงานทุกคนสามารถเข้าใจขั้นตอนการทำงาน เป้าหมาย และผลลัพธ์การทำงานได้ง่ายและชัดเจน รวมถึงการเห็นความผิดปกติต่างๆ และแก้ไขได้อย่างทันท่วงที โดยเน้นการใช้บอร์ด ป้ายสัญลักษณ์ สี และอื่นๆ เพื่อสื่อสารให้ผู้บริหารและพนักงานทราบถึงข้อมูลข่าวสารที่สำคัญในการปฏิบัติงาน และทราบถึงปัญหาในงานที่เกิดขึ้นในกระบวนการผลิตได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้กับการทำงานประจำวัน และโครงการปรับปรุงงานอื่นๆ

- **การบริหารการเปลี่ยนแปลง** หมายถึง ความท้าทายของผู้บริหารในปัจจุบัน คือการนำองค์กรให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ซึ่งนับวันจะทวีความรุนแรง และเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วขึ้นทุกวัน เพราะคนหรือองค์กร ที่ไม่สามารถก้าวทันกับการเปลี่ยนแปลงได้จะล้มตายไปในที่สุด ปกติการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงจะเกิดมาจาก 2 เหตุหลัก ได้แก่ เปลี่ยนโดยวิกฤต และเปลี่ยนโดยวิสัยทัศน์ (Vision) ซึ่งแน่นอนการเปลี่ยนแปลงโดยวิสัยทัศน์ย่อมดีกว่า สะดวกใจกว่า สร้างสรรค์กว่า และมักเกิดจากความพร้อมใจของทุกคน ตรงข้ามกับการเปลี่ยนแปลงที่มาจากแรงกดดันที่ต้องกระทำให้เสร็จในเวลาอันสั้น

- **การเพิ่มผลผลิตตนเอง** หมายถึง การพัฒนาตนให้เป็นคนคุณภาพ มีทัศนคติที่ดีต่อตนเองผู้อื่น และใฝ่เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เป็นคุณสมบัติพื้นฐานของคนที่ต้องการ โดยเริ่มตั้งแต่สิ่งที่เป็นนามธรรมด้วยการสร้างความเชื่อมั่นในคุณค่าของตนเอง จนถึงสิ่งที่เป็นรูปธรรม คือ การจัดระบบงาน บริหารเวลา และคิดนอกกรอบ ด้วยการกำหนดจุดมุ่งหมายในใจ (Self AIMS) และลงมือปฏิบัติให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

- **การจัดการความรู้** หมายถึง ความรู้เป็นสิ่งที่จำเป็นเพราะจะช่วยให้เราคิดพิจารณาและดำเนินการสิ่งต่างๆ อย่างถูกต้อง การจัดการความรู้ที่สมบูรณ์จะต้องเกิดเป็นวัฏจักร มีลักษณะเป็นพลวัตร คือขับเคลื่อนไปอย่างไม่หยุดยั้ง และขยายผลอย่างทวีคูณ ด้วยการแบ่งปันซึ่งกันและกัน อาทิ การถ่ายทอดความรู้ระหว่างคนกับคน การถ่ายทอดความรู้จากนสู่ระบบ การบูรณาการความรู้ที่อยู่ในระบบ(Combination) และการนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะกับบริบทและเงื่อนไข

- **ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร** หมายถึง ในขณะที่องค์กรธุรกิจทั่วไปจะมุ่งเน้นและให้ความสำคัญไปที่การสร้างกำไร ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นได้จากนโยบาย ทิศทาง เป้าหมาย ตลอดจนถึงเครื่องมือทางการจัดการต่างๆ ที่นำมาใช้เพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน (Competitive Advantage) ถึงแม้ว่าจะสำคัญก็จริงแต่ดูเหมือนว่าจะไม่ใช่คำตอบสุดท้ายของความอยู่รอดปลอดภัย และธำรงรักษาไว้ซึ่งชื่อเสียงและการยอมรับจากสังคมได้ในระยะยาว แต่ความดีขององค์กรต่างหาก ที่จะช่วยสร้างความยั่งยืน (Sustainability) ทรานนทานเท่านั้น CSR จึงไม่ได้ ครอบคลุมเพียงแต่การดำเนินการภายในเท่านั้น แต่ยังมองกว้างออกไปไกลถึงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมดในวงจรของการทำธุรกิจว่าใครจะต้องมีส่วนรับผิดชอบต่อสังคมในด้านใด

อย่างไรก็ดี ไม่ว่าผู้บริหาร หรือครู จะนำเครื่องมือดังกล่าวข้างต้น ไปปรับใช้ในสถานศึกษา ก็ต้องใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ ๓ หลักการ ๒ เงื่อนไข สมดุลใน ๔ มิติ เป็นกรอบในการเลือกเครื่องมือ และนำไปปรับใช้อย่างเหมาะสม จึงจะเป็นการเพิ่มผลผลิตอย่างพอเพียง

ส่งท้าย

การสร้างค่านิยมเพิ่มผลผลิตอย่างพอเพียง ให้เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมองค์กรของสถานศึกษา จะทำให้การขับเคลื่อนการเพิ่มผลผลิตอย่างพอเพียงเป็นไปอย่างยั่งยืน ซึ่งในการขับเคลื่อนนั้น จำเป็นต้องอาศัยการเรียนรู้ที่สอดแทรกความสนุกสนาน การเชื่อมโยงกับวิถีชีวิต เพื่อดึงดูดความสนใจ สร้างความประทับใจ และปลูกฝังค่านิยม เพิ่มผลผลิตอย่างพอเพียง อย่างเป็นธรรมชาติ อย่างไรก็ตาม การศึกษาในโรงเรียนเป็นเพียงส่วนหนึ่งของระบบการศึกษาโดยรวม คนเราเริ่มเรียนรู้จากครอบครัว จากคนรอบข้างและเพื่อน ความรู้เกิดขึ้นจากประสบการณ์ตรงในการปะทะสังสรรค์กับคนอื่น ๆ และสิ่งต่างๆ รอบตัว และจากการดูดซับจากสื่อชนิดต่างๆ ซึ่งมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการเรียนรู้ของคนในยุคปัจจุบัน ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการสื่อสารทำให้ช่องทางการรับรู้ข่าวสารความรู้และความบันเทิงจากทั่วโลกกว้างขวางขึ้น และคุณภาพของวิธีการนำเสนอก็มีความสำคัญอย่างมากในการดึงดูดความสนใจ และสร้างความตระหนักถึงคุณประโยชน์ และความจำเป็น ในการดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง